

Inhoudsopgave

Totstandkoming	8	2 1839-1900 De liberale staat: modernisering van bestuur en infrastructuur	34
Inleiding	10	1839 De eerste spoorlijn	
		Frederik Willem Conrad (1800-1870)	36
		1839 Overbevolking in Rotterdam	
		Willem Nicolaas Rose (1801-1877)	38
		1848 Een liberale grondwet	
		Anthony van Rappard (1799-1869)	40
		1851 De invoering van de postzegel	
		Agnites Vrolik (1810-1894)	42
		1852 De telegraaf, een landelijk communicatienet	
		Eduard Wenckebach (1813-1874)	44
		1855 Haarlemmermeer, een nieuwe gemeente	
		Dirk Eggink (1832-1911)	46
		1860 Van eerloos ambtenaar tot literair genie	
		Eduard Douwes Dekker (1820-1887)	48
		1862 Hervormer van belastingen	
		Peter Motké (1826-1872)	50
		1863 De afschaffing van de slavernij	
		Jan Willem Gefken (1807-1887)	52
		1863 Architect van het middelbaar onderwijs	
		Daniel Steyn Parvé (1825-1883)	54
		1866 Rotterdam wordt een wereldhaven	
		Pieter Caland (1826-1902)	56
		1869 Een diplomaat in de negentiende eeuw	
		Pieter Simon Hamel (1845-1900)	58
		1870 De laatste beul van Nederland	
		Dirk Jansen (1801-1881)	60
		1873 De gruwelen van de Atjehoorlog	
		Frits van Daalen (1863-1930)	62
		1885 De bouw van het Rijksmuseum	
		Victor de Stuers (1843-1916)	64
		1895 De laatste torenwachter van Breda	
		Frans Frishert (1844-1910)	66
		1899 Den Haag, internationale hoofdstad van vrede en veiligheid	
		Tobias Asser (1838-1913)	68
1 1815-1839 Het Verenigd Koninkrijk der Nederlanden: de opbouw van een nieuwe staat	12		
1815 Aan de tekentafel van Europa			
Godert van der Capellen (1778-1848)	14		
1815 De schatkist op orde			
Steven Dassevael (1771-1838)	16		
1815 Een Nederlands rechtssysteem			
Antoni Willem Philipse (1766-1845)	18		
1816 Staatsgreep in de kerk			
Jacobus Didericus Janssen (1775-1848)	20		
1826 Nieuwe wegen en kanalen			
Adrianus Goudriaan (1768-1829)	22		
1826 Het koninkrijk in kaart			
Paul Gericke (1785-1845)	24		
1829 De eerste volkstelling			
Rehuel Lobatto (1797-1866)	26		
1830 Het Cultuurstelsel in Nederlands-Indië			
Johannes van den Bosch (1780-1844)	28		
1831 De Tiendaagse Veldtocht			
Diederik den Beer Poortugael (1800-1879)	30		
1838 Een Indische ambtenarenfamilie			
Familie Couperus (1775-1917)	32		

3	1900-1940 De sociale strijd: democratisering en verzorgingsstaat		4	1940-1950 De Tweede Wereldoorlog: bezetting en wederopbouw	
1901	Sociaal bouwen in Amsterdam	70	1940	De man die de Duitse inval voorspelde	110
	<i>Arie Keppler (1876-1941)</i>	72		<i>Bert Sas (1892-1948)</i>	112
1907	Orde op zaken in de koloniale boekhouding		1940	De held van de Grebbeberg	
	<i>Frederik Hendrik van Schagen (1872-1919)</i>	74		<i>Willem Landzaat (1886-1940)</i>	114
1908	Een moderne gemeenteadministratie		1940	Secretaris-generaal in oorlogstijd	
	<i>Johan Zaalberg (1858-1934)</i>	76		<i>Hans Hirschfeld (1899-1961)</i>	116
1909	Willen is Kunnen		1941	De banaliteit van het kwaad	
	<i>Bernard van de Puttelaar (1868-1950)</i>	78		<i>Jacob Lentz (1894-1964)</i>	118
1911	Het begin van de kinderbescherming		1941	Standvastig voor haar eigen idealen	
	<i>Dina Sanson (1868-1929)</i>	80		<i>Dien Hoetink (1904-1945)</i>	120
1914	De eerste Nederlandse vredesmissie		1943	Geruisloos verzet in het bevolkingsregister	
	<i>Lodewijk Thomson (1869-1914)</i>	82		<i>Karel Brouwer (1918) en Dolf Hendriks (1911-1989)</i>	122
1915	Eén miljoen Belgische vluchtelingen		1944	Nederland onder militair gezag	
	<i>Johannes Wilhelm (1864-1948)</i>	84		<i>Hans Kruls (1902-1975)</i>	124
1917	De Gemeentegiro		1945	Het Centraal Planbureau	
	<i>Harke Keegstra (1879-1965)</i>	86		<i>Jan Tinbergen (1903-1994)</i>	126
1918	Asiel voor de Duitse keizer		1945	Nederlandse diplomatie na 1945	
	<i>Jan Kan (1873-1947)</i>	88		<i>Jan Herman van Roijen (1905-1991)</i>	128
1918	De openbaarheid van overheidsarchieven		1945	De wederopbouw van Rotterdam	
	<i>Robert Fruin (1858-1935)</i>	90		<i>Lotte Stam-Beese (1903-1988)</i>	130
1919	De keuring van vee en vlees		1945	De feministe van Wilhelmina	
	<i>Emile Berger (1876-1950)</i>	92		<i>Marie Anne Tellegen (1893-1976)</i>	132
1920	Luchthaven Schiphol komt van de grond		1947	Nederland profiteert van economische samenwerking	
	<i>Jan Dellaert (1893-1960)</i>	94		<i>Emile van Lennep (1915-1996)</i>	134
1927	Auto's op 's Rijkswegen		1947	Modelboeren voor Flevoland	
	<i>Gerrit Jan van den Broek (1879-1935)</i>	96		<i>Bram Lindenbergh (1911-1996)</i>	136
1928	De vader van de bestuurskunde		1949	Secretaresse in het centrum van de macht	
	<i>Gerrit van Poelje (1884-1976)</i>	98		<i>Ellen van Marle (1923-2009)</i>	138
1928	De Olympische Spelen van Hilversum		1949	De BVD en de Koude Oorlog	
	<i>Peter-Jan van Lookeren Campagne (1883-1947)</i>	100		<i>Louis Einthoven (1896-1979)</i>	140
1929	Wetten voor werkloosheid en ziekte		1949	Het Pieter Baan Centrum	
	<i>Arend Scholtens (1880-1951)</i>	102		<i>Pieter Baan (1912-1975)</i>	142
1933	Grondlegger van de sociale psychiatrie		5	1950-1975 Een moderne samenleving: emancipatie en maakbaarheid	
	<i>Arie Querido (1901-1983)</i>	104			144
1936	Geridderd als ambtenaar, ontslagen als homoseksueel		1951	Communist of ambtenaar?	
	<i>Leopold Ries (1893-1962)</i>	106		<i>Johan Wilman (1921-2009)</i>	146
1939	Vijftien eeuwen belastinggeschiedenis in Nederland		1952	Pionier van de Europese eenwording	
	<i>Johannes van der Poel (1888-1982)</i>	108		<i>Mom Wellenstein (1919)</i>	148
			1953	De man van het Deltaplan	
				<i>Johan van Veen (1893-1959)</i>	150

1954	Van kolonies naar landen binnen het koninkrijk <i>Willem van Helsdingen (1888-1985)</i>	152	1979	De noodzaak van een minderhedenbeleid <i>Henk Molleman (1935-2005)</i>	190
1956	Neurotische spanningen om de AOW <i>Adriaan van de Ven (1909-1975)</i>	154	1979	De eerste stadsecoloog <i>Dik Vonk (1948)</i>	192
1957	Het Rijksvaccinatieprogramma <i>Charlotte Hannik (1921-1996)</i>	156	1980	Wet Openbaarheid van Bestuur <i>Dick van Duyne (1912-1990)</i>	194
1958	Het Europese landbouwbeleid en de Nederlandse export <i>Berend Heringa (1916-2004)</i>	158	1981	Moeder van de Museumkaart <i>Annemarie Vels Heijn (1943)</i>	196
1959	Het aardgas van Slochteren <i>Bob Wansink (1919-2007)</i>	160	1983	De grondwetswijziging van 1983 <i>Henk Gritter (1925)</i>	198
1963	De Mammoetwet <i>Max Goote (1900-1991)</i>	162	1983	De parlementaire RSV-enquête <i>Joseph Molkenboer (1916-1999)</i>	200
1964	De eerste vrouwelijke politiecommissaris <i>Tetje de Jong (1918-1999)</i>	164	1985	Wereldrecordhouder in overheidsdienst <i>Frie Couwenbergh (1901-1985)</i>	202
1965	Het begin van de Nederlandse ontwikkelings-samenwerking <i>Jan Meijer (1914-1997)</i>	166	1987	Ruimte voor de commerciële omroep <i>Harry Kramer (1944)</i>	204
1966	Pleiten voor de vrouwenzaak <i>Ellen Wolf (1920-2011)</i>	168	1990	De nieuwe wildernis <i>Frans Vera (1949)</i>	206
1966	Infiltreren bij de Maagdenhuisbezetting <i>Peter IJzerman (1944)</i>	170	1990	Vader van de Vinex <i>Hans Leeftang (1951)</i>	208
1969	Onrust op Curaçao <i>Cola Debrot (1902-1981)</i>	172	1992	Metamorfose van de waterschappen <i>Jan Kienhuis (1940)</i>	210
1970	Democratisering aan de universiteit <i>Arie Piekaar (1910-1990)</i>	174	1992	Het verdrag van Maastricht <i>Ronald van Beuge (1936)</i>	212
1970	Schoon water in onze sloten en beken <i>Hendrik Jan Eggink (1923-2002)</i>	176	1995	De val van Srebrenica <i>Thom Karremans (1948)</i>	214
1970	Voorlichter voor vijf premiers <i>Gijs van der Wiel (1918-2001)</i>	178	2002	Het dualisme en de griffier <i>Jan Dirk Pruim (1955)</i>	216
6	1975-2015 Naar een netwerksamenleving: liberalisering en decentralisatie	180	2002	De moord op Fortuyn <i>Koos Plooi (1962)</i>	218
1975	Een vroeg voorbeeld van de moderne netwerkambtenaar <i>Henk van Ruller (1937-2002)</i>	182	2014	Klokkenluider tegen wil en dank <i>Arthur Gotlieb (1963-2014)</i>	220
1975 & 1977	Het gezicht van de Molukse treinkapingen <i>Toos Faber-de Heer (1929)</i>	184	2015	Drie grote decentralisaties <i>Erik Gerritsen (1962)</i>	222
1977	Slachtoffer van terrorisme <i>Arie Kranenburg (1931-1977)</i>	186	Nawoord	De markante ambtenaar van de toekomst	224
1977	Automatisering van het openbaar bestuur <i>Bas Brussaard (1930-2008)</i>	188	Bijlage 1	Het rangen- en schalenstelsel van rijksambtenaren	227
			Bijlage 2	Auteurs	229
			Bijlage 3	Afkortingen	232
			Bijlage 4	Bronnen	234
			Bijlage 5	Aanvullende bronverantwoording	247
				Colofon	248

Totstandkoming

Dit boek is tot stand gekomen naar een idee van en samengesteld door Jeroen Pepers en Davied van Berlo

Eindredactie

- André Rodenburg, Bernadette van der Goes, Davied van Berlo, Erika Hokke, Gaard Kets, Jeroen Pepers, Jeroen Savelkouls, Maarten Sinnema, Maurits van den Toorn, Nelly Spanjersberg en Wietse Veenstra.

Beeldredactie

- Roel Frank

Auteurs

- André Rodenburg, Angelie Sens, Antonio Libert, Arjan Drenthen, Bart van Horck, Ben de Snoo, Ben Schoenmaker, Bernard Mantel, Bert Elzinga, Bert van der Zwan, Bram Oosterwijk, Christian van der Ven, Daan Meijer, Dick van den Bosch, Diète Oudesluijs, Dieter van Schagen, Elserike Looije, Emile Berger, Erika Hokke, Eveline Buchheim, Frank van Dorst, Gaard Kets, Gabriëlle de Nijs Bik, Hanneke Oosterhof, Hans Walraven, Hedwig Verhagen, Herman Havekes, Jaap Hoogenboezem, Jan Schrijver, Jeroen Padmos, Jeroen Savelkouls, Jeroen Sprenger, Johan Molegraaf, John Stienen, Joost Boogaard, Lenie Hanse, Leon Mijderwijk, Maartje Janse, Marcelle van Haersma Buma, Marianne Ringma, Marianne van Exel, Marina Conyn-van Spaendonck, Mario Without, Marion Bense, Martin Deinum, Mathijs van de Waardt, Maurits van den Toorn, Nelleke Manneke, Nelly Spanjersberg, Niels van Driel, Peter Mulder, Peter Steeghs, Pieter Koenders, Ralph Dingemans, Ramon de Louw, Richard van Zwol, Rob van Daal, Robert Berk, Sander van Bladel, Simon Lelieveldt, Tanja Gellweiler, Tessel Pollmann, Theo Korthals Altes, Thomas Hessels, Tom Pfeil en Yvonne Jansen.

Met dank aan

De volgende personen hebben onderzoek gedaan, geholpen met proeflezen, historisch advies gegeven of bijgedragen aan de productie:

- Ad Frishert, Ad van Wersch, Alexander van Kessel, André van der Zande, Annefleur Hage, Arie van der Schoor, Charles Jeurgens, Cindy Castricum, Daphne van Kleef, Dré Veelenturf, Edmond Wellenstein, Els Veenis, Elwin Hendrikse, Eric de Kluis, Eric Ketelaar, Eva Vriend, Frans Smits, Gé Meulmeester, Gerard Wuisman, Gertjan Broek, Guido Rijnja, Hans Damen, Hans van Vliet, Jantje Steenhuis, Jet Beaumont, Johan Strieker, Johan van Merriënboer, John Newton, Joris Gijsenbergh, Karin van Leeuwen, Kees Riekwel, Koen van Zon, Lany Slobbe, Lotte Nijland, Lucas Lombaers, Margit van der Steen, Martijn van der Steen, Monique Fasol, Olav Welling, Pauline Tjong-Ayong, Raymond Kubben, René Hillesum, Reuben Maduro, Rianne Waterval, Robbert van Schagen, Selby van Dedem, Tobias Kwakkelstein, Victor Steultjens en Zaeem Nabibaks.

De totstandkoming van dit boek is mede te danken aan de ondersteuning van:

- het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties,
- het Nationaal Archief,
- het Nationaal Comité 200 jaar koninkrijk en
- het A+O fonds Gemeenten.

Voor de afbeeldingen zijn we dankbaar voor de bijdragen van:

- AD Nieuwsmedia, Alf Mertens Fotografie, Algemeen Nederlands Persbureau, Allert Goossens, Alphonse Scaf, Amanda Possel, Anne Marieke van Schaik, Annelies Flinterman, Annette Los, Audiovisuele Dienst Europese Commissie, Bart van der Meijden, Bas de Koning, Belasting & Douane Museum, Bert Toussaint, Bob Kernkamp, Brabants Historisch Informatie Centrum, Britta Pawelke, Carla Keijzer, Centraal Bureau voor Genealogie, Centraal Museum, CODA Archief, Daniël van de Ven, De Telegraaf, Dirk Janse, Fotopersburo Dijkstra, Floor Naus, Frank Biesboer, Frits van Suchtelen, Gemeente Almere, Gemeentearchief Wageningen, Gerard Wuisman, Haags Gemeentearchief, Hans van den Berg, Hans van Kamp, Henk Leerssen Fotografie, Herinnerings- en Gedenkplaats Ravensbrück, Herman de Koning, Het Dolhuys – Museum van de Geest, Het Utrechts Archief, Hilbert Krane Fotografie, Historisch Archief Haarlemmermeer, Historisch Archief van De Nederlandsche Bank, Historisch Documentatiecentrum voor het Nederlands Protestantisme, H. R. Hoetink, Ieteke van Kuik, Ingeborg Eggink, J. G. Cadoux Fotografie, Joop de Wilde, Jos Breukers, Jos Zijlstra, Kadastermuseum, Kees Winkelman Fotografie, Koos Bavelaar,

Kris Roderburg, Laurencia Ekkers, Letterkundig Museum, Maarten Duijvendak, Marjolein Zeilstra, Marjolijn Peeters-van Dijk, Martijn Spruit, Michiel van Nieuwkerk Fotografie, Mirjam Timmerman, Museum Boerhaave, Museum voor Communicatie, Nationaal Archief, Nederlands Instituut voor Beeld en Geluid, Nederlands Instituut voor Forensische Psychiatrie en Psychologie, Nederlands Instituut voor Militaire Historie, Nederlandse Museumvereniging, Nieuw Land Erfgoedcentrum, NIOD Instituut voor Oorlogs-, Holocaust- en Genocidestudies, Noordhoff Uitgevers, Okke Groot, Parlementair Documentatiecentrum, Paul Barron, Pieter van Rijk, Rachel Boertjens, Rijksbureau voor Kunsthistorische Documentatie, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Rijksinstituut voor Volksgezondheid en Milieu, Rijksmuseum, Rijkswaterstaat, Sander van Oorspronk, Sanneke Kooijman, Saskia Spiekman, Seth Flink, Shutterstock, Socialistische Partij, Spaarstad Photo, Spoorwegmuseum, Stadsarchief Breda, Stadsarchief Rotterdam, Stichting de Greb, Stichting Kennispunt Mei 1940, Stichting Nationaal Veiligheidsinstituut, Streekarchief Gooi en Vechtstreek, Streekarchief Langstraat Heusden Altena, The George C. Marshall Foundation, Tijdschrift De Ingenieur, Tropenmuseum, Unie van Waterschappen, Universiteit van Amsterdam, Universiteitsbibliotheek Vrije Universiteit, Vereniging voor Bestuurskunde, Verzetsmuseum, Waterschap De Dommel, Wendy Louw, Willem Oosterbaan, Wilma Bosmans-Kruize, www.geheugenvanederland.nl, www.grcreunie.nl, www.volkstellingen.nl, www.wikipedia.nl, Yad Vashem, Zacharias Klaasse